

Այս տօնին օրը, եպիսկոպոսը խաչը բարձր բռնելով և երկու ձեռքով կը բերէր սեղանին առջև, բեմին վրայ և յաջորդաբար կը ներկայացնէր զլիսաւոր չորս կողմերը, եւ հաւատացեալք կ'երկրպագէին (P. V. A. հատ. II. էջ 232):

Այս աւանդութիւններէն զատ, Գիւտխաչի հետեալ աւանդութիւններն ալ կան.

1. — Ս. Խաչին իւրը, աստղը եւ ուխտաւորք. — Antoninus նահատակ 570 ին կը գրէ. «Երբ Ս. Խաչը իր պահարանէն կը բերուէր եկեղեցիին ատեանը երկրպագութեան համար, նոյն ժամուռն աստղ մը կ'երևէր երկինքը, և կուգար ա՛յն տեղւոյն վրայ ուր Ս. Խաչը գրուած էր: Երբ խաչին երկրպագութիւն կ'ըլլար, աստղը կը կենար անոր վրայ, և չափաւոր շիշով իւղ կը բերուէր անոր մօտ օրհնութեան համար: Նոյն ժամուռն սակայն, երբ Խաչափայտը կը դպչէր այդ շիշին, իւղը կը սկսէր եռալ, շուտով կը փակէին շիշը ամբողջութեամբ պարպելով: Երբ խաչը ետ կը տանէին իր պահարանը, նոյնպէս աստղն ալ կը քաշուէր, և յետոյ խաչը կը պահուէր և աստղն ալ այլ ևս չէր երևեր: Խաչի պահարանին մօտ կային, բացի ուրիշ մասուռնքներէն, Ս. Աստուածածնի պատկերը և դօտին ու գըլ, խաղիւրը: Հոն կային նաեւ ծերոց եօթը մարմարեայ նստարանները» (P. T. S. հատ. II. էջ 17):

Սեպտ. 14 ին, Ս. Խաչի վերացման տօնին, ուխտաւորները(*) հետերնին կ'ունենային մէյ մէկ սրուակ

(*) Յոհան իմաստաւէր Օձնեցի հայրապետ (717-728) կը յիշէ հայ ուխտաւոր քահանաներ որ Երուսաղէմէն հետեւին օրհնուած իւղ կը բերէին. «... Քահանայից ձեք ընդունել յԵրուսաղէմէ բերեալ, խաչի